

Nieuwe kansen duurzame economie Waddengebied

Presentatie voor het Springtij Forum 2015: Reinventing the Future – Verduurzaming kust en eilanden
Atelier Carolien, Terschelling, 25 september 2015

Jouke van Dijk

Voorzitter directie Waddenacademie – Portefeuille Economie

Hoogleraar Regionale Arbeidsmarktanalyse, Rijksuniversiteit Groningen

Email: Jouke.van.dijk@waddenacademie.nl
Website: www.waddenacademie.nl

Trilateral **Waddensea** area

UNESCO-Worldheritage site since 2009

Wad, wat is dat?

Uniek natuurgebied in een regio waar **mensen** wonen die werk en inkomen nodig hebben

Wadden is UNESCO Werelderfgoed sinds 2009.

In 2014 is het uitgebreid met het Deense deel en stukken boven de Duitse eilanden

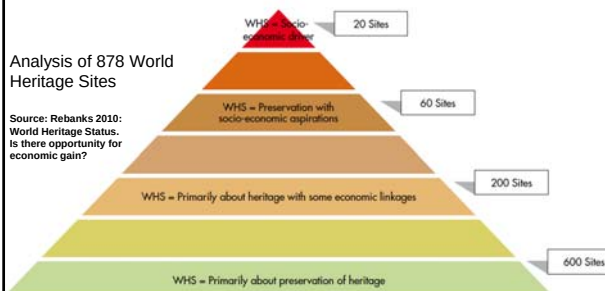
Maar: de Nederlandse eilanden en de estuaria die toegang geven tot de grote havens horen er niet bij!

Wadden Sea World Heritage – Perspectives for socio-economic development

Analysis of 878 World Heritage Sites

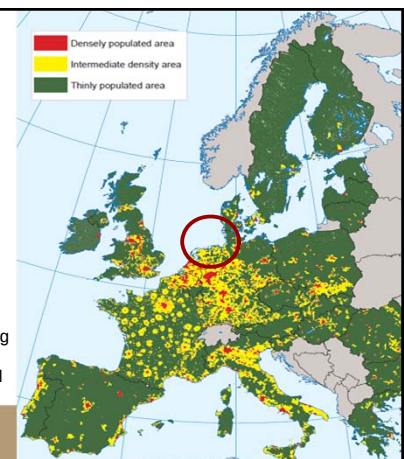
Source: Rebanks 2010: World Heritage Status. Is there opportunity for economic gain?

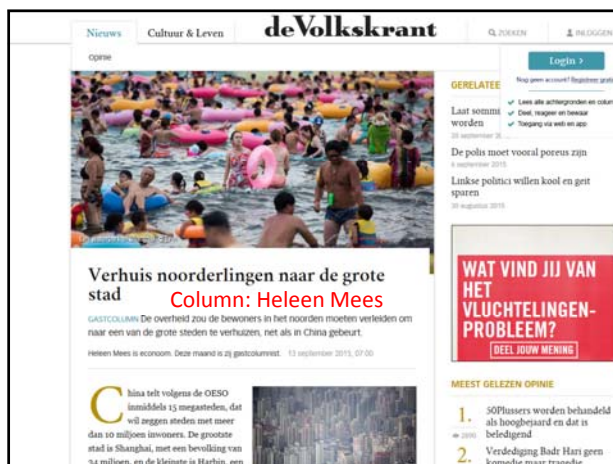
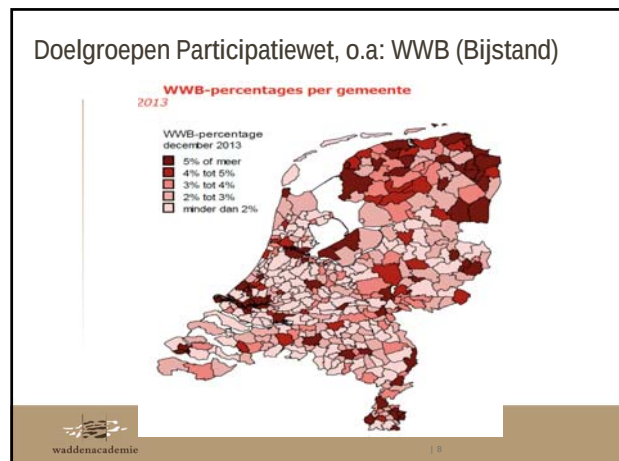
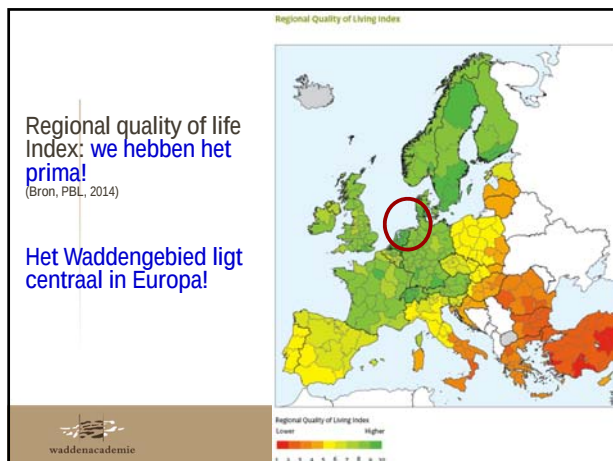

Waddenregio ligt in dichtbevolkt gebied!

Platteland?? → transformatie van productieruimte (landbouw) naar consumptie ruimte (wonen, recreatie)

Source: EU-Commission (November 2010), Investing in Europe's future, 5-th Report on Economic, Social and Territorial Cohesion

Sociaal economische uitdagingen Wadden

- **Demografie:** krimp, vergrijzing, migratie → uitsortering
- **Regionale economie en arbeidsmarkt:** (jeugd)-werkloosheid, laag inkomen en opleiding → **nodig: banen en mensen.**
- **Leefbaarheid, wonen, welzijn (well-being, OECD)**
- **Interactie Economie ↔ Ecologie**, in sectoren als visserij, landbouw, energie, toerisme **Wadden UNESCO Werelderfgoed**, havens en daaraan gerelateerd activiteiten als scheepsbouw, baggeren en industrie
- Of: Wadden neutrale economie footloose sectoren: zorg en welzijn, zakelijke diensten; wonen → ICT Breedband
- Of: verbeteren regionale aandeel in de waarde keten, meer innovatie en ondernemerschap

waddenacademie

‘Naar een Rijke Waddenkust’: advies Waddenacademie aan Waddenfonds

- Het grootste sociaaleconomische probleem in het kustgebied is het gebrek aan werkgelegenheid voor laag en middelbaar opgeleiden, in combinatie met krimp en vergrijzing en de aantasting van de leefbaarheid die hier een gevolg van is. Cruciale vraag welke investeringen uit het Waddenfonds in het kustgebied een significante en blijvende bijdrage leveren aan de versterking van de sociaaleconomische positie van de inwoners van dit gebied, zonder de ecologische kwaliteit van het gebied aan te tasten en het liefst te versterken.
- → **Investerings in economische activiteiten die passen bij het gebied en de mensen**

waddenacademie

Waddenacademie | Leeuwarden 27-9-2015 11

Kansrijk volgens de Waddenacademie:

- **Toerisme**
- **Voedselvoorziening**
- **Zakelijke en persoonlijke diensten**
- **(Wonen)**

waddenacademie

Waddenacademie | Leeuwarden 27-9-2015 12

De hotspotmonitor: wat zijn attractieve gebieden?

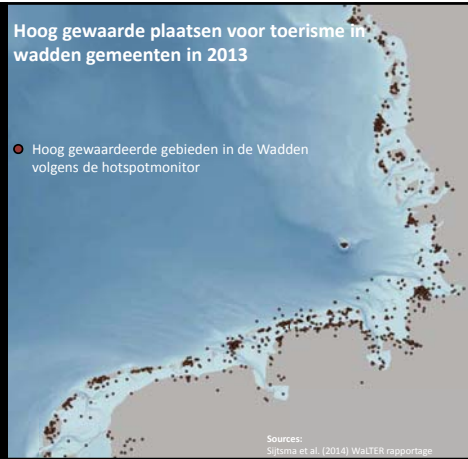
(www.hotspotmonitor.eu)

S. de Vries, A. Bujs, F. Langers, H. Farjon, A. van Hinsberg, F.J. Sijtsma (2013). Measuring the attractiveness of Dutch landscapes: identifying national hotspots using Google Maps. Applied Geography, Volume 45, December 2013, Pages 220-229.
F.J. Sijtsma, H. Farjon, S. van Tol, A. van Hinsberg, P. van Kampen and Arjen Bujs (2013). Evaluation of landscape changes - Enriching the Ecochess toolbox with the Hotspotindex. In: W. Heijman, & C. M. J. v. d. Heide (Eds.), The Economic Value of Landscapes, Chapter 8, pp 136-164. London: Routledge.

Hoog gewaardeerde plaatsen voor toerisme in wadden gemeenten in 2013

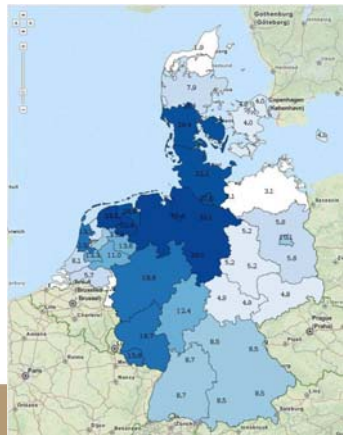
Hoog gewaardeerde gebieden in de Wadden volgens de hotspotmonitor

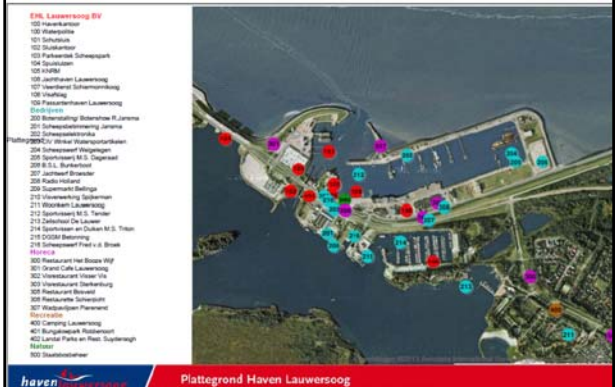
Waar komen de mensen vandaag die de Wadden aantrekkelijk vinden?

Afstand speelt een rol, maar in Duitsland veel minder dan in Nederland!

De Wadden hebben nu al 16 miljoen fans!

Lauwersoog: visserij & toerisme

Pier bij Holwerd

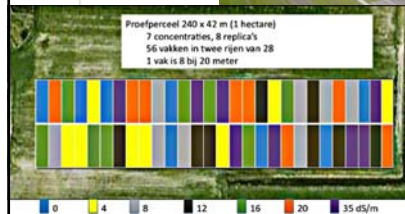
Nordeich

Voedselvoorziening

- **Streek-eigen producten**, in combinatie met een toenemende waardering van gezondheid en duurzaamheid aspecten van voedsel waarbij zoveel mogelijk waarde in de keten in het kustgebied zelf wordt toegevoegd in een geclusterde aanpak waardoor kleinschalige activiteiten elkaar gaan versterken en tot nieuwe hoogwaardige producten leiden die op nieuwe markten kunnen worden afgezet.
- **Zilte teelten**: in zeewater geteelde voedsel producten zoals schelpdieren, zeewier, algen en op zilte gronden geteelde gewassen voor consumptie, maar ook voor de export van pootaardappelen.
- Voor zilte teelten valt ook te denken aan het opzetten van een **internationaal research- en demonstratiecentrum** wat kan leiden tot nieuwe producten, maar ook tot nieuwe en verbeterde productiemethoden, wat op zichzelf ook een exportproduct kan zijn.
- **Probleem**: Voor zilte teelten en aquaculturen blijft de restrictie gelden dat binnendijks geen experimenten toegestaan worden waarvoor zout water uit zee of de diepe ondergrond ingelaten wordt.

Bodemdaling & verzilting: pootaardappels

Voorbeeld: zilte teelten

Overzicht zaairesultaten van de gewassen die tijdens het project Zilt Perspectief zijn onderzocht onder ziltte omstandigheden

Gewas	Laatstse naam	Zaairesultaat	Zaairesultaat	Opmerkingen
Genet	Laatstse naam	Volgens F&O referentie	Zilt proefbedrijf	
Zeevoet	Combe maritima	geen data	geen data	geen teelt
Strandblad	Beta maritima	geen data	halofyt	grootte afhankelijk van zoutwater
Lucerne	Medicago sativa	matig gevoelig	matig gevoelig	
Horstklaver	Medicago falcata	matig gevoelig	matig gevoelig	
Selderij	Aplium graveolens	matig gevoelig	matig gevoelig	
Witlof	Cichorium sp.	geen data	geen data	
Wortel	Daucus carota	gevoelig	gevoelig	verschil tussen rassen waargenomen
Gerst	Hordium vulgare	gevoelig	gevoelig	verschil tussen rassen waargenomen
Uit	Allium cepa	gevoelig	gevoelig	verschil tussen rassen waargenomen
Kool	Brassica oleracea	matig gevoelig	matig gevoelig	verschil tussen rassen waargenomen
Aardappel	Solanum tuberosum	gevoelig	gevoelig	verschil tussen rassen waargenomen
Aardbei	Fragaria sp.	gevoelig	gevoelig	
Radijs	Raphanus sativus	matig gevoelig	matig gevoelig	
Sla	Lactuca sp.	matig gevoelig	matig gevoelig	
Wilde randa	Oenothera biennis	geen data	geen data	
Kruisbloe	Brassica napus	matig gevoelig	matig gevoelig	
Suikerbete	Beta vulgaris	gevoelig	gevoelig	
Spruitkool	Brassica oleracea	matig gevoelig	matig gevoelig	

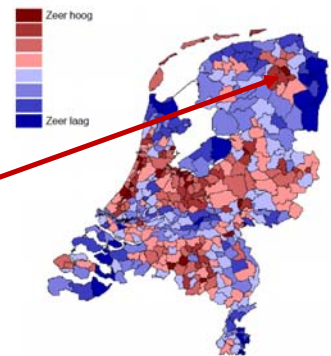
Experimenten:

Zilt proefbedrijf Texel
Meromax seafoods uit
Harlingen,
FOBEK

MAAR: Voor zilte teelten en aquaculturen blijft de restrictie gelden dat binnendijks geen experimenten toegestaan worden waarvoor zout water uit zee of de diepe ondergrond ingelaten wordt.

Waar willen we wonen?

Haren nr. 1!

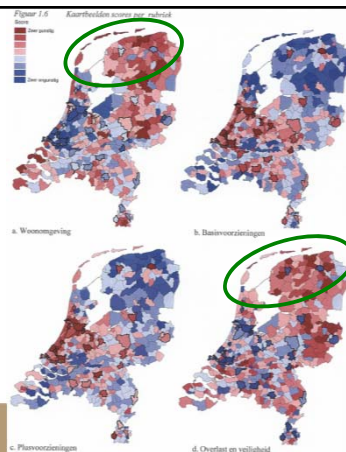
Bron: Bureau Louter,
Waar willen we wonen 2012

Scores Woonfactoren Ommeland/Stad

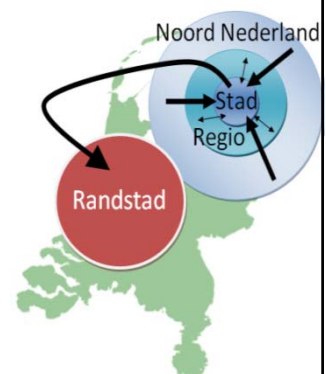
Woonomgeving + -
Basisvoorzieningen - +
Plusvoorzieningen - +
Overlast&Veiligheid + -

Smaken verschillen en soort zoekt soort!

Bron: Bureau Louter, Waar willen we wonen 2011

Ruimtelijke uitsortering via het roltrap model: jongeren gaan naar de stad voor hoger onderwijs

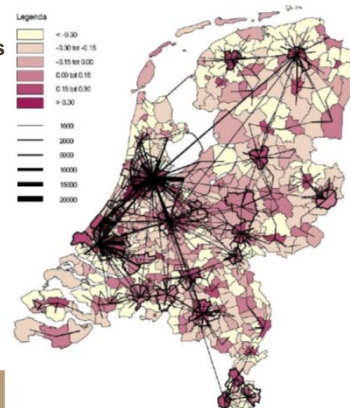
Migratiesaldo naar leeftijd en streek: Leeuwarden wint 15-25! Waddeneilanden stabiel, NO-Fryslân verliest in alle leeftijden

Grote forensen stromen over steeds langere afstanden van van vooral hoger opgeleiden:

ZZP-ers + het Nieuwe Werken: geen vaste werklocatie, relatie woon-werklocatie wordt steeds flexibeler

Cruciaal:
+ Mooi Wonen
+ Broadband ICT

Bron: Stad en Land, CPB, 2010

Niet overal is goed ICT Broadband en dat is noodzakelijk!

Zie ook RUG rapport 'Breedband op het platteland' van Koen Salemink en Dirk Strijker (http://www.rug.nl/frw/news/2012/final_breedband.pdf)

De Centrale As

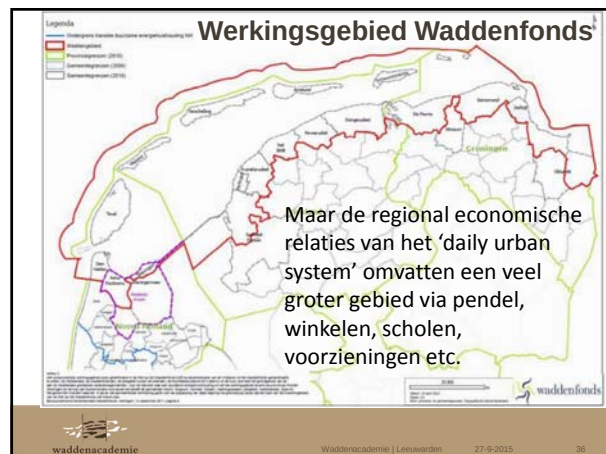
Noodzakelijk, maar niet voldoende voor economisch groei:

→ er moet wel een reden zijn om er naar toe te gaan!

Kansrijk volgens de Waddenacademie:

- Toerisme
- Voedselvoorziening
- Zakelijke en persoonlijke diensten
- (Wonen)

Oplossingsrichtingen duurzame Wadden economie

- Benut de unieke capaciteiten van het gebied en de mensen!
- Creëer nieuwe banen die bij het gebied en de mensen passen: **innovatie & ondernemerschap** (ZZP-ers); (zilte) landbouw, toerisme, zakelijke en persoonlijke diensten, wonen
- Betere scholing (maar niet iedereen kan MBO-4 halen)
- Noodzaak: je moet het echt willen, goede ideeën, kennis, overal snel ICT Broadband en durfkapitaal; denk trilateraal!
- Het liefst zonder subsidie, maar Waddenfonds kan aanjagen
- **Het lukt alleen als ondernemers met elkaar en met kennisinstellingen samenwerken en de overheid faciliteert en zinnige en consistente grenzen stelt!**

| 37

Nieuwe kansen duurzame economie Waddengebied

Presentatie voor het Springtij Forum 2015: Reinventing the Future – Verduurzaming kust en eilanden
Atelier Carolien, Terschelling, 25 september 2015

Jouke van Dijk

Voorzitter directie Waddenacademie – Portefeuille Economie

Hoogleraar Regionale Arbeidsmarktanalyse, Rijksuniversiteit Groningen

Email: Jouke.van.dijk@waddenacademie.nl
Website: www.waddenacademie.nl